

Anma törenleri

Prof. Tayyib GÖKBİLGİN

BU yıl da aziz Atatürk'ü, ölümünün 28. yıldönümünde, bütün Türk milleti olarak andık. Ona, büyük, ilerici ve devrimci eserlerine, bize emanet ettiği yüksek ulvi düşüncelere derin ve içten bağlılığımızı yine dile getirdik, bu devrimlerin günümüzün koşulları ve icapları karşısında da ne kadar saf, temiz ve her türlü yanlış anlamadan ve yorumlamadan uzak tutulması gerektiğine, milli kalkınmaya ve az gelişmiş bir millet ve ülke vasfından kurtulma çabalarına nasıl bir kaynak ve dayanak olması zorunluluğuna inandığımızı belirttik. Toplumculuğun, gerçek milli kurtuluşun, ekonomik bağımsızlığın ve gelişmenin, emperyalizmin ve kapitalizmin yurt ve halk zararına olan etkilerine karşı mücadelede başarı sağlamanın ancak Atatürk devrimleri istikametinde ilerlemekle ve yeni yeni hamleler yapmakla mümkün olabileceğini tekrarladık, bütün vatan sathında anma törenleri düzenledik.

Bu yıl, aynı suretle, diğer büyük bir Türk'ün, Türk tarihine şeref veren kudretli ve muhteşem bir Türk hükümdarının, Kanuni Sultan Süleyman'ın da ölümünün 400. yıldönümü idi. 7 Eylülde bu münasebetle bir anma töreni tertipledik, İstanbul'daki türbesini ziyaret ettik, ve Türk Tarih Kurumu olarak da onun devrini XVI. yüzyıl tarihimizin önemli ve ilginç olaylarını, o devir Türk kültür ve medeniyetinin türlü yönlerini ve özelliklerini özetleyen ilmi bir seminer düzenledik, ki şimdi ben, aradan iki ay geçmiş olmasına rağmen, 1966 yılının bu niteliği üzerine tekrar edilmek ve bu münasebetle düzenlenen bir başka anma törenini de kısaca bahis konusu etmek istiyorum:

Gerçekten, Kanuni Sultan Süleyman ve devri yeniçağların başlangıcında Türk tarihi için büyük ve müstesna bir önem taşır. Osmanlı devleti en kudretli siyasi ve askeri hüvviyetine, en ileri ve yüksek derecedeki iktisadi ve kültürel üstünlüğüne bu büyük Türk hükümdarının zamanında erişmişti; Osmanlı devleti, medeniyeti, idare ve askerlik teşkilatı, sosyal müesseseleri ve bütün toplumu ile bu devirde inkişafının zirvesine vasil olmuştu. Ancak, yine Kanuni Sultan Süleyman devrindedir ki, Osmanlı devlet ve toplumunun duraklamaya ve çok geçmeden de gerilemeye başlaması sebep ve faktörleri belirilmiş, müteakip yüzyıllar boyunca bu istikameti değiştirmek, Türk devlet ve toplumunu eski kudret ve satvetine, ülkeyi mutlu ve refahlı seviyesine yükseltmek mümkün olamamıştı. İstanbul Üniversitesindeki seminerde bu olaylar ve tarihi gerçekler üzerinde durulmuş, ve bu sorunlar tartışma konusu yapılmıştı. Maalesef mahdut ve sadece konu ile ilgili bir topluluk tarafından bilinen ve izlenen bu anma töreni ve ilmi hareket geniş çevrelerce oldukça meçhul kaldı, Türk kamu oyu, hatta, resmi ve özel kuruluşlar, yetkili ve sorumlu kişiler ve aydınlar ya habersiz ya da kayıtsız ve ilgisiz göründüler, hadiseye yeteri derecede önem vermediler, bu harekete katılmadılar.

Buna karşılık, aynı olayın ve sonuçlarının diğer bir toplumdaki tezahürleri, yankıları büsbütün başka, geniş ve manalı oldu. Şöyle ki:

Kanuni Sultan Süleyman'ın 7 Eylül 1566 da vefat ettiği Macaristan'daki Zigetvar kalesinde, bu kalenin Türk ordularına karşı bir aydan fazla süren müdafaası ve sükutu, kumandanı Zrinyi Miklos'un kahramanca ölmesi münasebetiyle Macar Tarih Kurumu tarafından tertiplenen ve bütün toplumca benimsenen anma töreni ve seminer bütün memleket çapında ilgi görmüş, Başbakan ve devlet erkani ile belli başlı askeri şahsiyetlerinden en basit ve mütevazı vatandaşına kadar geniş çevrelerce izlenmiş, memleketi baştan başa heyecana sürükleyen bir olay niteliğine bürünmüştü. Bu anma töreni hareketine, toplumcu bir düzen ve sistem içinde bulunan bugünkü Macaristan yıllarca önce tarihi hüviyeti içinde tam bir restorasyonu işine milyonlar harcanarak girişilmiş ve daha önemlisi, ilmi seminere bir mesned ve başlangıç olmak üzere, "Zigetvar Hatıra kitabı" adlı bir armağan kitabı, çeşitli memleketlerden yetkili tarihçilerin ve ilim adamlarının da iştirakiyle iki sene önceden yazılmaya ve neşre başlanmıştı ki, bütün bu hazırlıklar tam vaktinde ikmal olundu, ortaçağların küçük ve basit bir hudut kalesi olan Sigetvar büyük bir önem kazandı, tamamlanan restorasyon ameliyesi sonunda o zamanki içkale bir anıt - müze ve bir mesire niteliğinde halka açıldı, kasaba şehir payesine yükseltildi. Seminerdeki konular ise şanlı tarihimizi de az çok dile getiriyor, o devrin siyasi, askeri, sosyal ve ekonomik olayları türlü açılardan bahis ve tartışma konusu oluyordu. Bilindiği gibi Kanuni Sultan Süleyman'ın kalenin zaptı arefesinde vukubulan vefatı olayı, bir süre ordudan ve kamuoyundan gizlenmiş, bu arada, iç uzuvlarının kale civarına gömülmesi ile de orada bir türbe tesis olunmuştu ki, uzun zamanlar ve Macaristan'daki Türk hakimiyeti süresince kutsal bir ziyaret yeri olmuştu. Macaristan'ı terkedişimizden sonra ise bu türbe Avustralyalı askerlerin tahribatına uğradı, mermerleri, tavanları ve güzel sanat eserleri sökülerek nakledildi, satıldı ve kalan kısmı da yıkılarak yerine başka tesisler yapıldı. Birinci Dünya Savaşı sırasında, Türk - Macar dostluğunun çok canlı ve kuvvetli olduğu bir devirde de zaman zaman bu kutsal hatıranın ve türbe yerinin ziyaret edildiğini biliyoruz. İşte iki büyük Türk'ün, biri bugünümüzün mutluluğunu, yarınımızın teminatını sağlayan, diğeri tarihimize aynı suretle şan ve şeref veren, devrinde Türk uygarlığının muhteşem sembolü olarak görünen iki ulu ve müstesna şahsiyetin ölüm yıldönümlerinin ve düzenlenen anma törenlerinin izlenimleri, bize ilhamları ve düşündürdükleri kısaca budur.